

статистики України; 8. Цапекно И. Социально-политические последствия международной миграции населения // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. – №3. – С.52-63; 9. Вовкани С., Копистянська Х. Розвиток інтелектуального потенціалу та зовнішньоміграційні процеси // Регіональна економіка. – 2007. – №3. – С.23-32; 10. Чечович С.Б. Елементарний курс міграційного права України: Конспект

лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: МАУП, 2004. – 216 с.; 11. Данюк М., Леонченко О. Удосконалення державної міграційної політики України // Україна: аспекти праці. – 2007. – №6. – С.47-51.

Надійшла до редколегії 24.02.2009

Г. Лозова, канд. екон. наук, доц.

НАКОПИЧУВАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ

Робота присвячена аналізу такого сегменту як накопичувальне страхування життя на страховому ринку України, порівнянню їх із загальносвітовими тенденціями в цій сфері, а також обґрунтуванню заходів щодо посилення конкурентних позицій національних страхових компаній.

The article is devoted to the analysis of development the competitive relations on the insurance market of Ukraine, comparison them with global tendencies in this sphere. The author bases some arguments of measures on amplification of competitive positions the national insurance companies in the world market.

Постановка проблеми. Комплексне дослідження медико-демографічної ситуації в Україні в 2007-2008 роках, проведене державними органами, засвідчило, що українці страждають від впливу економічної, демографічної та екологічної криз, які взаємопосилюються. В підсумку кількість населення в країні стрімко зменшується. Так за даними Держкомстату, кількість населення в країні за останні 10 років скоротилася на 3 млн 889 тис осіб або на 7,7 %. При чому значна частина постраждалих або померлих – це чоловіки працездатного віку, оскільки саме ця категорія населення найбільше страждає від несприятливих умов праці в галузях з підвищеним ризиком травматизму, від шкідливих звичок і ведення нездорового способу життя. Отже, коли людина потрапляє в біду страховий захист у вигляді страхування життя дозволяє їй відновити працездатність або забезпечити собі гідні умови життя. З іншого боку, у випадку втрати годувальника – а це трагедія і моральна, і матеріальна для родини, – наявність страхового полісу за програмою накопичувального страхування життя в певній мірі дозволяє родині витримати випробовування. І діти, і дружина є матеріально захищені. На жаль, низька страхова культура населення і недовіра з боку суспільства не дозволяють українцям в повній мірі скористатися тими перевагами, що надає страхування життя.

Роль страхових відносин у соціально-орієнтованих ринкових економіках визначається, насамперед, як механізму реалізації безпеки, однієї з фундаментальних потреб людини, а також засобу концентрації капіталу, зокрема фізичних осіб. Страхування виступає як потужний двигун підвищення інвестиційного потенціалу країни, як механізм розв'язання гострих соціальних та економічних проблем як суспільства в цілому, так і окремого індивіда. Наприклад, в США старахування життя забезпечує 30 % ресурсів економіки, в Швейцарії – 70 % [1]. Отже, розвиток страхування життя, зокрема накопичувального страхування можна визначити як одне з пріоритетних завдань національної економіки. При чому формування страхового ринку повинно відбуватися цивілізовано, з врахуванням передових загальносвітових тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та розвитку страхування життя та страхового ринку в Україні присвячено ряд наукових праць, зокрема таких відомих науковців та практиків, як: В.Базилевича, О.Філонюка, В.Фурмана, Ч. Гиффорда та інших вітчизняних та іноземних економістів.

Невирешені раніше частини загальної проблеми. Проте в сучасній літературі недостатня увага приділяється вивченню специфіки розвитку накопичувального страхування життя на українському страховому ринку і

визначенню основних напрямків популяризації цих програм в суспільстві

Цілі статті. Метою даної роботи було дослідження формування такого сегменту страхового ринку України як накопичувальне страхування життя в контексті вивчення світового досвіду в цій сфері та обґрунтування заходів як на макrorівні, так і на рівні окремої компанії, що дозволили б в майбутньому національним страховим компаніям успішно конкурувати за споживача.

Викладення основного матеріалу. Відносини у сфері страхування життя в Україні регулюються відповідними положеннями Конституції України, міжнародними угодами, підписаними та ратифікованими Україною, а також відповідними Законами України та нормативно-законодавчими актами.

В Україні ринок страхування є одним із динамічно зростаючих і високо рентабельних секторів економіки. За оцінками Держфінпослуг, 37 % страховальників в Україні мають рентабельність вище 50 %, що обумовлено, насамперед, низьким рівнем страхових виплат – 5,6 %. За оцінками експертів, це один з найнижчих показників в Європі. В той же час частина компаній є на сьогодні збитковими. Нині (станом на 1.10.2008) на українському страховому ринку працює близько 12 % компаній, що займаються страхуванням життя, решта – іншим страхуванням, крім страхування життя. В той же час у порівнянні з підсумками 2007 року не відбулося суттєвого зростання капіталу страхових компаній, натомість спостерігалось навіть певне зниження страхових резервів.

Саме через низьку капіталізацію і високі ризики, при таманні вітчизняній економіці, національні страхові компанії мають досить низькі міжнародні корпоративні рейтинги, за якими визначається рівень надійності та конкурентоспроможності фірми. Враховуючи, що рейтинг національної компанії завжди на позицію нижче рейтингу країни, то національна страхова компанія за міжнародними стандартами може отримати рейтинг на рівні В3 і нижче. Зрозуміло, що такі низькі позиції в міжнародних рейтингах можуть відштовхнути потенційних клієнтів, адже накопичувальне страхування життя – це довгострокове страхування, принаймні на 10-20 років, протягом яких людина добровільно щороку має вносити в страхову компанію свої гроші, в надії через 10-20 років мати страхове відшкодування і забезпечити собі достойну старість.

Враховуючи привабливість і потенціал росту ринку страхування життя, значний інтерес до нього виявляють іноземні інвестори. Серед інвесторів, що проявляють інтерес до українського страхового ринку, в 2007-2008 роках особливу активність виявили російські та європейські компанії. Наприклад, російський бізнес контролює на сьогодні такі відомі українські компанії як СК "Капітал", СК "Остра-Київ", СК "Європейський страховий альянс".

Польський страховик PZU ще в 2004 році придбав СК "Скайд-Вест". До речі, PZU є фактично монополістом на страховому ринку Польщі та її діяльність контролюється в значній мірі польським урядом, що сприяє встановленню досить низьких тарифів для клієнтів зазначеної компанії. Прихід на український ринок великих іноземних страхових компаній, які мають сторічну історію, має підвищити довіру з боку українського населення до тих страхових продуктів, що ними пропонується.

Зміцнення системи перестраховання, на наш погляд, теж в певній мірі сприятиме посиленню довіри з боку клієнтів, особливо населення, до страхових компаній. Фактично в Україні і досі не сформувалася культура страхування життя у населення. Хоча в радянські часи більшість громадян країни біли охоплені системою державного страхування, наприклад страхування життя. Нині приблизно 90 % страхових послуг купується підприємствами, а сегмент страхування фізичних осіб в країні залишається обмеженим та слабозвинутим. Наприклад, питома вага страхування життя – 0,8 %, добровільного особистого страхування – 4,1 %. І головна причина зменшення довіри суспільства до страхування в щорічному зменшенні виплат премій страховими компаніями. Так згідно даних представлених на Ялтинському форумі, із 100 % премій, що отримали страхові компанії, у вигляді страхових виплат клієнтам виплачено лише 5,6 %. Для порівняння цей показник в країнах Заходу, які мають давні традиції страхування, становить 70-90 %.

Гарантуванню страхових виплат клієнту з боку страхової компанії сприяє саме міжнародна система перестраховання. Клієнт західної страхової компанії абсолютно впевнений, що при настанні страхового випадку йому буде надана відповідна компенсація. А пересічний українець не рідко стикається із свідомими затягуванням страховою компанією виплат, або необхідністю проходження усілякого роду бюрократичних процедур для отримання виплат, або просто відмовою у компенсації. Тому на одного жителя України в середньому щорічно припадає приблизно 78 доларів США страхових платежів, для Західної Європи цей показник становить більше 1000 доларів США.

В чому ж зміст накопичувального страхування життя? Це фінансовий інструмент захисту життя. Страхова

компанія зобов'язана буде виплати грошову компенсацію (страхове відшкодування) у трьох випадках:

1. Дожиття. Страхова компанія має виплатити накопичену суму по завершенню терміну страхування (припустимо, поліс було придбано на 10 років, протягом 10 років клієнт сумлінно щорічно сплачував внески, через 10 років він отримує страховку і страховий дохід у вигляді відсотків).

2. У випадку смерті, тоді страхове відшкодування отримують спадкоємці застрахованої особи. Це можливість потурбуватися та забезпечити близьких, рідних людей.

3. У випадку інвалідності I групи. Людина забезпечує гідні умови життя собі навіть після втрати працездатності.

Якщо порівнювати медичну страховку і накопичувальну страховку, то припустимо, якщо людині знадобиться термінова операція, накопичувальне страхування життя не покриє витрат. Оскільки це не передбачено умовами договору. В цьому випадку можна лише розірвати страхову угоду і отримати накопичені кошти або викупну суму. При чому нерідко викупна сума може бути менше тих платежів, що було внесено застрахованою особою, оскільки частину коштів страхова компанія залишає собі на накладні витрати. Крім того, багато страхових компаній передбачають в угоді страхування, що викупну суму клієнт зможе отримати лише на четвертий рік після укладання угоди. Тобто фактично, клієнт перші три роки не зможе забрати свої гроші протягом перших трьох років дії угоди страхування, якщо вони йому знадобляться.

Проте, якщо настане страхова подія – смерть або інвалідність I групи застрахованої особи – навіть на наступний день після укладання угоди страхування страхове покриття буде виплачено страховою компанією в повному обсязі. Укладаючи договір накопичувального страхування життя на протипагу простому договору страхування життя, особа отримує можливість створювати свій резервний фонд. Адже ваші внески накопичуються і примножуються протягом дії страхової угоди і по її завершенню в повному обсязі повертаються застрахованій особі разом з відсотками. Тоді у випадку, коли ви просто страхуєте життя, ці кошти – страхові внески залишаються у страхової компанії. Виплата здійснюється лише у випадку настання страхової події протягом терміну дії страхової угоди (рис.1).

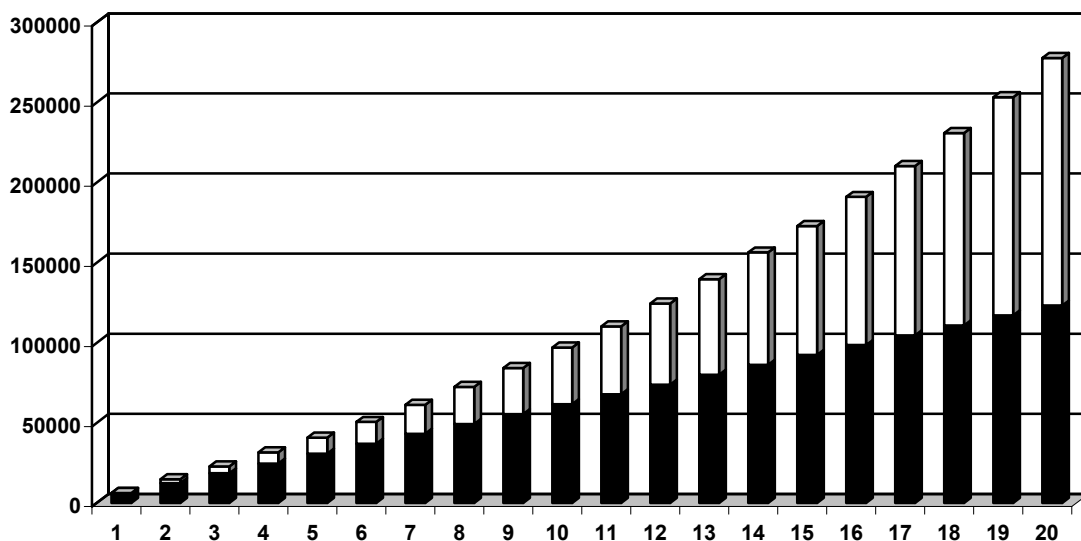

Рис. 1. Розрахунок внесків та виплат по програмі накопичувального страхування за 20 років

Розглянемо конкретний випадок – розрахунок внесків і накопичення по страхуванню життя з страховим покрит-

тям 150 000 грн. Термін дії страхового полісу 20 років. Щорічний внесок – 6154 грн або 513 грн на місяць.

Отже, застрахована особа за 20 років витрачає на програму страхування 150 тис. грн., а в результаті сума виплати із врахуванням інвестиційного доходу становить 277 649 грн, що можна зображено на графіку. Як засвідчує графік, інвестиційний дохід у застрахованої особи з'являється вже на другий рік дії угоди, а після 15 року дії страхового договору починає перевищувати внески. При чому протягом всього терміну дії страхового полісу застрахована особа має фінансовий захист від визначених у договорі ризиків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити наступні висновки. Накопичувальне страхування життя є перспективним та вигідним фінансовим інструментом, що дозволяє фізичній особі суттєвим чином оптимізувати власні ризики, набути страховий захист. Цей сегмент страхового ринку внаслідок загострення конкуренції та економічної кризи в найближчому майбутньому очікує суттєва реорганізація. Надалі будуть посилюватися тенденції до інтеграції страхового вітчизняного та

іноземного капіталу, що дозволить таким компаніям набути нових конкурентних переваг на ринку. Для зміцнення конкурентних позицій на внутрішньому ринку страховим компаніям особливу увагу слід звернути на формування страхової культури населення, оскільки розширення страхування життя та супутніх видів страхування можуть суттєвим чином вплинути на розширення місткості внутрішнього страхового ринку. Значна роль у зміцненні засад розвитку страхового ринку життя, зокрема накопичувального страхування, має належати державі, що відповідним чином відображено у Концепції розвитку страхового ринку України.

1. Фурман В. Перспективи створення альянсів страхових компаній та банків в Україні // Вісник НБУ. – квітень. – 2007. – С. 20-22. 2. Немирович Т. Страховые компании по "рейтингу" встречаются // Страховое обозрение. – 2008. – №1. – С.46-50 3. Гордійчук А. Insurance Top. Итоги 1 квартала 2008 года: смена лидеров // Страховый рейтинг. Insurance Top. – 2008. – № 2. – С.30-59.

Надійшла до редколегії 24.02.2009

Г. Мисака, канд. екон. наук, доц.

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЕМІТЕНТІВ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДІЯЛЬНОСТІ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО РИНКУ

В статті представлено результати дослідження ролі та значущості фінансової звітності, що оприлюднюється емітентами цінних паперів, в інформаційному забезпеченні процесу прийняття інвестиційних рішень учасниками фондового ринку.

The article presents the results of the study the role and relevance of financial statements published by issuers of securities in the information services of investment decision-making parties to the stock market.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Якість та своєчасність формування інформаційного забезпечення діяльності учасників фондового ринку є одним із найважливіших складових елементів розвитку та ефективності функціонування даного ринку загалом, коли уся необхідна інформація про цінні папери знаходить вираження у вигляді їх ціни. Встановлено, що ефективність ринку та обов'язковість розкриття інформації мають зворотну залежність: зі зростанням ефективності ринку потреба в обов'язковому розкритті інформації знижується. Розвинуті (ефективні) ринки володіють внутрішніми стимулами, які спонукають емітентів добровільно надавати повну та достовірну інформацію про фінансово-майновий стан та результати діяльності компанії. Одержання учасниками ринку цінних паперів інформації про фінансово-майновий стан та результати фінансово-господарської діяльності емітентів та контроль за її достовірністю та відповідністю встановленим стандартам є одним із найважливіших завдань державного регулювання ринку цінних паперів в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням забезпечення учасників фондового ринку оперативною та адекватною інформацією для прийняття рішень щодо інвестування коштів у цінні папери присвячено праці таких фахівців як Я. Міркін, А. Захаров, С. Тейлор, К. Мост, Л. Радебе [1-4] та інших. Проте в умовах глобалізації фондового ринку загострюється проблема формування єдиних підходів до складання та тлумачення фінансової звітності як оригінального джерела інформації про стан та результати діяльності емітента. Тому посилення уваги до даної проблеми як з боку держави, практиків, так і науковців є цілком логічним та закономірним.

Цілі статті. На основі аналізу сучасного стану організації забезпечення учасників фондового ринку своєчасною та достовірною інформацією про фінансовий стан емітентів цінних паперів в Україні, а також вивчен-

ні зарубіжного досвіду регулювання рівня прозорості та публічності діяльності учасників фондового ринку необхідно окреслити напрями підвищення релевантності інформаційного забезпечення (в частині фінансових відомостей) для прийняття інвестиційних рішень.

Основні матеріали дослідження. Фондовий ринок виступає універсальним механізмом опосередковування та уніфікації відносин, що виникають між інвесторами та емітентами цінних паперів, шляхом трансформації прагнень та очікувань кожного окремого інвестора, що склалися на основі аналізу доступних йому відомостей, в спільне інформаційне поле, де визначається якість та вартість цінних паперів.

Інвестор проводить аналіз фінансового стану емітента цінних паперів з метою формування власного кредитного рейтингу такого емітента та подальшого визначення розрахункової (внутрішньої або теоретичної) вартості акцій компанії. Сутність розрахункової вартості цінного паперу полягає в тому, що вона являє собою абстраговану від поточної ринкової кон'юнктури ціну, яка враховує лише фінансово-економічний стан компанії та перспективи її діяльності. Ринкова ціна та розрахункова вартість цінного паперу часто не збігаються, оскільки кожен інвестор формує суб'єктивні очікування щодо майбутніх доходів, спираючись на власні результати аналізу.

На основі порівняння ринкової ціни та розрахункової вартості цінного паперу визначається доцільність інвестиційних рішень щодо наявного або потенційного вкладення. Якщо розрахункова вартість цінного паперу, визначена інвестором, вища за поточну ринкову ціну, то такий папір вигідно в даний момент придбати, оскільки він недооцінений на ринку, і навпаки. У випадку, коли ринкова ціна та розрахункова вартість цінного паперу збігаються, проведення спекулятивних операцій з ним недоцільне.

Фінансовий стан компанії, як результат взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин, характеризується сукупністю показників, які відображають на-